

Módszertan

Népesség

(1.1.1.–1.1.12., 1.2.1.–1.3.10. táblák)

A népességi adatok Magyarország jelenlegi területére vonatkoznak.

A népességszámok meghatározása a népszámlálások adataiból kiindulva történik. A népszámlálások 1900-ig a *polgári népességet*, azt követően a *teljes népességet* vették számba.

A népességszámok 1944-ig a *pozsonyi hídfő három községének (Dunacsún, Horvátjáfalu, Oroszvár)* adatait is tartalmazzák. E községek együttes lélekszáma az 1910 és az 1941 közötti népszámlálások időpontjában 3000 és 4000 között volt.

1970-ig az adatok a *jelen lévő* (a „de facto” elv szerinti, az eszmei időpontban az adott közigazgatási egységben tartózkodó személyek), 1970 után *lakónépességre* vonatkoznak. (Az adatokat összehasonlítható szerkezetben közöljük.)

A *népszámlálások közötti időszak évenkénti népességének meghatározásánál* a kiindulópont az utolsó népszámlálás végleges népességszáma, amelynek továbbszámításához 2000-ig a népmozgalmi statisztikából rendelkezésre álló természetes szaporodás, illetve fogyás adatait használtuk.

2001. január 1-jétől a népesség továbbszámításának módszere megváltozott. Ennek lényege, hogy a továbbiakban a nemzetközi vándorlást is figyelembe vesszük a két népszámlálás közötti népességszám meghatározásánál. A kiinduló adat két résznépesség összege: egyrészt a magyar állampolgárok magyarországi lakónépessége a népszámlálási összeírás szerint, másrészt a külföldi állampolgárok magyarországi lakónépessége az adminisztratív nyilvántartások szerint. A Magyarországon regisztrált magyar állampolgárságú gyermekek elveszületése, magyar állampolgárok halálózása, házasságkötése, válása, belföldi vándorlási különbözete (állandó és ideiglenes), valamint a magyar állampolgárok nemzetközi vándorlási egyenlege (magyar állampolgárságot kapott külföldi személyek és a magyar állampolgárságról lemondó személyek számának éves különbözete, a bevándorló és a kivándorló magyar állampolgárok számának éves különbözete) adja a következő év január 1-jei magyar népességszámot.

A Magyarországon tartózkodásra, illetve letelepedésre jogosító engedéllyel rendelkező külföldiek, valamint a lakcímmel rendelkező menekült- és oltalmazott státuszt kapottak számát az adminisztratív nyilvántartások alapján határozzuk meg, és ez adja minden év január 1-jére vonatkozóan az itt-tartózkodó külföldi állampolgárok számát. A két alcsoport együtt adja ki Magyarország adott év január 1-jei népességét.

A *női népesség* születési évjárat, családi állapot és gyerekszám szerinti továbbszámítása a népszámlálások eszmei időpontjára vonatkozó népszámlálási adatokból indul ki. A továbbszámítás általános módszere 2001. január 1-jétől megváltozott (lásd fent). A gyermekszám szerinti továbbszámítás a magyar állampolgárságú nők esetében a Magyarországon történt éves születési, halálózási, házasságkötési, válási, valamint bejegyzett élettársi kapcsolatokra vonatkozó népmozgalmi adatok figyelembevételével történik.

A Magyarországon tartózkodó külföldi állampolgárságú nőknél a gyermekszám szerinti továbbszámítás alapja a megfelelő születési évjáratú és családi állapotú magyar nők gyermekszám szerinti megoszlása. A két alcsoport együtt adja ki Magyarország adott év január 1-jei női népességének születési évjárat, családi állapot és gyermekszám szerinti számát és összetételét.

A *területi egységek* (régió, vármegye, járás, város, község) *népességszámának meghatározása* a lakónépesség fogalma szerint történik: az adott területen lakóhellyel rendelkező és másutt tartózkodási hellyel nem rendelkező magyar állampolgárok, valamint az ugyanezen a területen tartózkodási hellyel rendelkező magyar állampolgárok és az adminisztratív nyilvántartások szerint az adott területen lakó külföldi állampolgárok együttes száma.

Jelen lévő népesség: az eszmei időpontban az adott közigazgatási egységben tartózkodó személyek száma. Az ország jelen lévő népessége nem tartalmazza a külföldön élő (tartózkodó) magyar állampolgárokat, viszont (a diplomáciai testületek tagjainak kivételével) tartalmazza az országban tartózkodó külföldi polgári személyeket.

Az 1970. évi népszámlálásig az összeírás a jelen lévő népességet vette figyelembe. A jelen lévő népesség közigazgatási egységenkénti megoszlása azonban – az egységek közötti nagymérvű ideiglenes mozgás miatt – a különböző mutatók számításánál jelentős eltérést okozhat. A népszámlálások jelen lévő népességének alapulvételével a két népszámlálás között közigazgatási egységenként továbbszámított népességszámok is természetesen magukon viselik a fent említett hiányosságot. Célszerűbbnek látszott a mutatókat olyan népességre számolni, amely az adott terület, közigazgatási egység – gazdasági szempontból vett – szívo vagy taszító hatását figyelembe veszi. Nemzetközi ajánlások ezért az állandó és a lakónépesség számának felhasználását javasolják a területi mutatók számításához, a helyi szükségletnek megfelelően.

Állandó népesség: az adott területen lakóhellyel rendelkező személyek száma.

Lakónépesség: az adott területen lakóhellyel rendelkező, de másutt tartózkodási hellyel nem rendelkező személyek, valamint az ugyanezen a területen tartózkodási hellyel rendelkező személyek együttes száma. *Lakóhely:* annak a lakásnak a címe, ahol a polgár él. A lakcímbjelentés szempontjából lakásnak tekintendő az az – egy vagy több lakóhelyiségből álló – épület vagy épületrész, amelyet a polgár életvitelszerűen otthonául használ, továbbá – a külföldön élő magyar és nem magyar állampolgárok kivételével – az a helyiség, ahol valaki szükségből lakik, vagy – amennyiben más lakása nincs – megszáll. [1992. évi LXVI. törvény a polgárok személyi adatainak és lakcímének nyilvántartásáról 5.§ (2)] Ez megfelel a korábbi állandó lakóhelynek. *Tartózkodási hely:* annak a lakásnak a címe, ahol a polgár – lakóhelye végleges elhagyásának szándéka nélkül – három hónapnál hosszabb ideig tartózkodik. [1992. évi LXVI. törvény a polgárok személyi adatainak és lakcímének nyilvántartásáról 5.§ (3)] Ez megfelel a korábbi ideiglenes lakóhelynek.

Népsűrűség: az adott terület 1 km²-ére jutó lakosok száma.

Természetes szaporodás, fogyás (-): az elveszületések és a halálózások különbözete.

Tényleges szaporodás, fogyás (-): a természetes szaporodás/fogyás és a vándorlási (belföldi és nemzetközi) különbözet (+,-) összege.

Év közepi népesség (P_k): az év eleji (P_1) és az év végi (P_2) népességszám számtani átlaga.
Számítása:

$$P_k = \frac{P_1 + P_2}{2}$$

Átlagos évenkénti szaporodás, fogyás (-): két népszámlálás között az átlagos évenkénti szaporodást vagy fogyást (1.1.1. tábla utolsó oszlopa) azzal a feltételezéssel számítottuk, hogy a népesség két népszámlálás között mértani haladvány szerint növekszik, vagyis az évenkénti növekedés aránya állandó.

Átlagos életkor: a népesség adott időpontban élő tagjai életkorának súlyozott számtani átlaga. A számításnál a népesség tagjainak január 1-jén betöltött koréhez 0,5 évet hozzáadunk, feltételezve, hogy születésnapjaik egyenletesen oszlanak el az év folyamán.

Gyermeknépesség eltartottsági (függőségi) rátája: a 14 éves és annál fiatalabb gyermeknépesség a 15–64 éves népesség százalékában.

Az idős népesség eltartottsági (függőségi) rátája: a 65 éves és annál idősebb népesség a 15–64 éves népesség százalékában.

Eltartottsági (függőségi) ráta: a 14 éves és annál fiatalabb gyermek, és a 65 éves és annál idősebb népesség a 15–64 éves népesség százalékában.

Öregedési index: a 65 éves és annál idősebb népesség a 14 éves és annál fiatalabb gyermeknépesség százalékában.

A *családi állapot* szerinti csoportosításnál az azonos neműek között 2009. július 1-je óta létesített bejegyzett élettársi kapcsolatban élők adatait a házasság és az özvegy és az elvált bejegyzett élettársakét az özvegy, illetve az elvált család állapot kategóriák tartalmazzák.

Területi egységenkénti adatok: a régió, vármegye, járás, megyei jogú város, város, község szerinti besorolás – amennyiben más megjegyzés nincs – az adott év január 1-jei közigazgatási beosztásnak megfelelően történt. Amennyiben a területi táblákhoz megjegyzést nem fűztünk, a „város” sor nem tartalmazza a főváros adatait.

Az adatok forrása: a Központi Statisztikai Hivatal által tízévenként végrehajtott teljes körű népszámlálás, a természetes népmozgalom (házasságkötések, bejegyzett élettársi kapcsolatok, válások, élveszületések, halálozások) statisztikája, a belföldi vándorlás esetében a Belügyminisztérium Nyilvántartások Vezetéséért Felelős Helyettes Államtitkárság (BM NYHÁT, korábban KEKKH) lakcímbjelentési rendszere, a külföldi és a magyar állampolgárokra vonatkozó nemzetközi vándorlási adatoknál a Belügyminisztérium Nyilvántartások Vezetéséért Felelős Helyettes Államtitkárság (BM NYHÁT, korábban KEKKH), az Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság (OIF, korábban BMH) és a Nemzeti Egészségbiztosítási Alapkezelő (NEAK, korábban OEP) nyilvántartásai.

Népmozgalom

(1.1.13., 1.3.11. –1.3.13. táblák)

A népmozgalmi adatok Magyarország jelenlegi területére vonatkoznak.

A népmozgalmi adatok meghatározása 1876–1918-ra részben becslés alapján történt. A becslés az 1918 után csorbítatlanul maradt megyék és törvényhatósági jogú városok adatain kívül figyelembe vette a csak részben megmaradt megyék adatait is, olyan arányban, ahogy a jelenlegi országterülethez tartozó rész lélekszáma aránylott a vármegye egész területének népességszámához. Az arányok megállapítása 1876–1885 között az 1880. év végi, 1886–1895 között az 1890. év végi, 1896–1905-ig az 1900. év végi, 1906-tól pedig az 1910. év végi népességi arányuk alapján történt. E módszerrel határoztuk meg az élveszületések és a halálozások számát 1900-ig, a házasságkötéseket 1910-ig, a válásokat 1915-ig és az 1 éven aluli korban meghaltak számát 1918-ig bezárólag.

A házasságkötések, a születések, a halálozások adatai 1911-től 1946-ig, a válások és az 1 éven aluli korban meghaltak száma pedig 1919-től 1946-ig bezárólag a pozsonyi hídfő három községének (Dunacsún, Horvátjárfalu, Oroszvár) adatait is magukban foglalják.

A népmozgalmi események adatai 1895-ig a *polgári*, 1896-tól a *teljes népességre* vonatkoznak.

Az 1990–2000 közötti időszak országos és területi (régió, vármegye, város, község), korév, korcsoport és nemek szerint tisztított arányszámainak számítása a 2001. évi népszámlálás végleges lakónépességi adatai alapján korrigált év közepi lakónépesség számok felhasználásával történt.

A népmozgalmi esemény időpontja mindig az esemény tényleges bekövetkeztenek napja.

Az egyes népmozgalmi események részletesebb leírását lásd az adott népmozgalmi eseményhez tartozó fejezet módszertanában.

Házasságkötés

(1.1.13., 1.3.11.–1.3.13., 2.1.1.–2.1.11., 2.2.1.–2.2.21., 2.3.1.–2.3.5. táblák)

Házasságkötés: a hivatalosan eljáró anyakönyvvezető előtt – két tanú jelenlétében – kötött házasság.

Nyers házasságkötési arányszám: a házasságkötések ezer lakosra jutó száma, év közepi népességre számítva.

Tisztított házasságkötési arányszám: a házasságot kötött férfiak, illetve nők ezer 15 éves és annál idősebb nem házas férfira, illetve nőre jutó száma, év közepi népességre számítva. Nem házas népességen a házasságra képes 15 éves és annál idősebb nőtlen, hajadon, özvegy bejegyzett élettárs, elvált bejegyzett élettárs, özvegy és elvált népességet értjük. A korcsoportos adatoknál a viszonyítási alap a házasodó életkorával azonos korcsoport.

Házasságok mérlege: a házasságkötések és a – házasfelek halálával vagy válással – megszűnt házasságok számának különbsége.

Átlagos életkor házasságkötéskor: az adott naptári időszakban házasságra lépők életkora alapján számított súlyozott számtani átlag. A számításnál a házasulók betöltött korévéhez 0,5 évet hozzáadunk, feltételezve, hogy a házasságkötések egyenletesen oszlanak el az adott év folyamán. Módszertani változások miatt a 2001. évi és annál régebbi évkönyvekben az 1997. évi és annál korábbi adatoknál az új módszerrel számolt átlagos életkor 0,5 évvel magasabb.

Átlagos életkor az első házasságkötéskor: az adott naptári időszakban először házasságra lépők (nőtlen, illetve hajadon családi állapotúak) életkora alapján számított súlyozott számtani átlag. A számításnál az először házasodók betöltött korévéhez 0,5 évet hozzáadunk, feltételezve, hogy a házasságkötések egyenletesen oszlanak el az adott év folyamán.

Teljes első házasságkötési arányszám: azt mutatja, hogy a házasodási korbba lépő, 15 éves kort elért férfiak és nők mekkora hányada kötne házasságot bizonyos (nőknél 49, a férfiaknál 59 éves) életkorig, feltételezve, hogy ugyanolyan gyakorisággal fognak megházasodni, mint az adott naptári évben tették a megfelelő életkorúak.

Újraházasodó: az a személy, akinek családi állapota a házasságkötést megelőzően özvegy, elvált, özvegy bejegyzett élettárs vagy elvált bejegyzett élettárs volt.

Standardizált nyers házasságkötési arányszám: a megjelölt népszámlálási évek kormegoszlásával súlyozott nyers házasságkötési arányszám. Számítása: standard súlyoknak a népszámlálások korcsoportos népességét tekintettük, míg a korcsoportos arányszámok, a megfelelő év adott korcsoportjában kötött házasságok száma nemenként és a korcsoport népességének hányadosa. A fentiek felhasználásával a standardizált házasságkötések száma a standard súlyok és a korcsoportos arányszámok szorzata összegének a fele. A standardizált nyers házasságkötési arányszám számításánál a népesség alábbi korcsoportjait képeztük: 0–14, 15–19, 20–24, 25–29, 30–34, 35–39, 40–49, 50–59, 60 éves és annál idősebbek csoportjai.

Standardizált tisztított házasságkötési arányszám: a megjelölt népszámlálási évek kormegoszlásával súlyozott ezer 15 éves és annál idősebb nem házas férfira (nőre) jutó házasságkötés. Számítása: standard súlyoknak a megjelölt népszámlálás korcsoportos nem házas férfi (női) népességét tekintettük, míg a korcsoportos arányszámok a megfelelő év adott korcsoportjában a férfiak (nők) házasságainak száma és a korcsoport nem házas férfi (női) népességének hányadosa. A fentiek felhasználásával a standardizált férfi (női) házasságkötések száma a standard súlyok és a korcsoportos nemek szerinti arányszámok szorzatának összege. A standardizált tisztított házasságkötési arányszámok számításánál a népesség alábbi korcsoportjait képeztük nemek szerint: 15–19, 20–24, 25–29, 30–34, 35–39, 40–49, 50–59, 60 éves és annál idősebbek csoportjai.

A *családi állapot* szerinti csoportosításnál az azonos neműek között 2009. július 1-je óta létesített bejegyzett élettársi kapcsolatban élők adatait a házas, az özvegy és az elvált bejegyzett élettársakét az özvegy, illetve az elvált családi állapot kategóriák tartalmazzák.

A *gazdasági aktivitásra, foglalkozásra* vonatkozó csoportosítások a népszámlálás csoportosításait követik.

Az *iskolai végzettség* meghatározása a népszámlálás alapján készült, az iskolarendszerű oktatásban elvégzett osztályok (évfolyamok) figyelembevételével.

A *halál által megszűnt házasságok* az ismeretlen családi állapotúak adatait nem tartalmazzák.

Ismeretlen adatok esetén, ha külön csoportot nem képeznek, illetve egyéb megjegyzés nincs, a besorolás helye a következő:

- életkornál az előforduló legidősebb életkor, korcsoport;
- házasságtartamnál a leghosszabb házasságtartamú csoport;
- családi állapotnál férfiak esetében a nőtlen, nők esetében a hajadon csoport;
- házasságkötési sorrendnél a legmagasabb házasságszámú csoport;
- gyermekszám szerinti csoportosításnál az előforduló legmagasabb gyermekszámú csoport.

Az *adatok területi csoportosításánál* a besorolás alapja 1970-nel bezárólag a feleség utolsó állandó lakóhelye, 1971-től a feleség utolsó tényleges lakóhelye. A régió, vármegye, járás, megyei jogú város, város, község szerinti besorolás – amennyiben más megjegyzés nincs – a 2023. január 1-jei közigazgatási beosztásnak megfelelően történt. Amennyiben a területi táblákhoz megjegyzést nem fűztünk, a „város” sor nem tartalmazza a főváros adatait, illetve a „város” és a „község” sorok a külföldi, a hajléktalan és az ismeretlen lakóhelyűek adatait.

Az *adatok forrása:* a 2016. évi CLV. törvény 30. §-a alapján végzett „Házassági lap” című KSH-adatgyűjtés.

Bejegyzett élettársi kapcsolat

(2.1.12., 2.2.22.–2.2.25., 2.3.6. táblák)

Bejegyzett élettársi kapcsolat: 2009. július 1-jétől a bejegyzett élettársi kapcsolatokról szóló 2009. évi XXIX. törvény alapján a hivatalosan eljáró anyakönyvvezető előtt – két tanú jelenlétében – két, tizennyolcadik életévét betöltött, azonos nemű személy között létesített kapcsolat.

Átlagos életkor a bejegyzett élettársi kapcsolat létesítésekor: az adott naptári időszakban bejegyzett élettársi kapcsolatot létesítők életkora alapján számított súlyozott számtani átlag. A számításnál a partnerek betöltött korévéhez 0,5 évet hozzáadunk, feltételezve, hogy a bejegyzett élettársi kapcsolatok létesítései egyenletesen oszlanak el az adott év folyamán.

A *gazdasági aktivitásra, foglalkozásra* vonatkozó csoportosítások a népszámlálás csoportosításait követik.

Az *iskolai végzettség* meghatározása a népszámlálás alapján készült, az iskolarendszerű oktatásban elvégzett osztályok (évfolyamok) figyelembevételével.

Az *adatok területi csoportosításánál* a besorolás alapja a fiatalabb partner utolsó tényleges lakóhelye. A régió, vármegye, járás, megyei jogú város, város, község szerinti besorolás – amennyiben más megjegyzés nincs – a 2023. január 1-jei közigazgatási beosztásnak megfelelően történt. Amennyiben a területi táblákhoz megjegyzést nem fűztünk, a „város” sor nem tartalmazza a főváros adatait, illetve a „város” és a „község” sorok a külföldi, a hajléktalan és az ismeretlen lakóhelyűek adatait.

Az *adatok forrása:* a 2016. évi CLV. törvény 30. §-a alapján végzett „Bejegyzett élettársi kapcsolatok létesítése lap” című KSH-adatgyűjtés.

Válás

(1.1.13., 1.3.11.–1.3.13., 3.1.1.–3.3.5. táblák)

Válás: a jogerőre emelkedett bírói ítélettel felbontott vagy érvénytelenített házasság.

Összehasonlítást korlátozó tényező, hogy a válási adatok 1958-ig a tárgyévből jogerős ítélettel felbontott és érvénytelenített házasságok számát, 1959-től a tárgyévből jogerőre emelkedett bírói ítélettel felbontott és érvénytelenített házasságok számát tartalmazzák. Az életkor és a házasságtartam szerinti válási adatok számbavételének időpontja 1957-ig a kereset beadásának, 1958–1959-ben a jogerős ítéletnek, 1960-tól az ítélet jogerőre emelkedésének kelte.

Nyers válási arányszám: a válások ezer lakosra jutó száma, év közepi népességre számítva.

Tisztított válási arányszám: az elvált férfiak, illetve nők ezer 15 éves és annál idősebb házaspárra, illetve nőre jutó száma, év közepi népességre számítva. A korcsoportos adatoknál a viszonyítási alap az elvált életkorával azonos korcsoport.

Átlagos életkor váláskor: az adott naptári időszakban elváltak életkora alapján számított súlyozott számtani átlag. A számításnál az elváltak betöltött koréhez 0,5 évet hozzáadunk, feltételezve, hogy a válások egyenletesen oszlanak el az adott év folyamán. Módszertani változások miatt a 2001. évi és régebbi évkönyvekben az 1997. évi és annál korábbi adatok esetében az új módszerrel számolt átlagos életkor 0,5 évvel magasabb.

Átlagos házasságtartam váláskor: a házasságkötéstől a válásig eltelt átlagos időtartamoknak a házasságtartam szerinti válási arányszámokkal súlyozott számtani átlaga.

Teljes válási arányszám: azt mutatja, hogy a megfigyelt időszakban kötött házasságokból mekkora hányad végződik válással, ha az adott naptári év házasságtartam-specifikus válási arányszámait változatlanul fennmaradnának.

Házasságtartam: a házasságkötés dátumától a válóperes bírói ítélet jogerőre emelkedésének dátumáig terjedő időszak.

Életben lévő közös gyermekek száma: az elvált házaspártól származó, életben lévő közös gyermekek száma, függetlenül a házasság jogi időtartamától. (1960-ban és 1970-ben a felbontott házasság jogi időtartama alatt született közös gyermekek száma szerepel.)

Elvált férfi, nő élve született gyermekei: az elvált felek – az ítélet jogerőre emelkedésének napjáig – összes élve született gyermekei, az időközben meghalt gyermeket is beleértve, tekintet nélkül arra, hogy a gyermekek a jelenleg felbontott házasságból, előző házasság(ok)ból vagy házasságon kívül születtek.

Elvált férfi, nő életben lévő gyermekei: az elvált felek – az ítélet jogerőre emelkedésének napjáig – összes életben lévő gyermekei, tekintet nélkül arra, hogy a gyermekek a jelenleg felbontott házasságból, előző házasság(ok)ból vagy házasságon kívül születtek.

Standardizált nyers válási arányszám: a megjelölt népszámlálási évek kormegoszlásával súlyozott nyers válási arányszám. Számítása: standard súlyoknak a megjelölt népszámlálás korcsoportos népességét tekintettük, míg a korcsoportos arányszámok, a megfelelő év adott korcsoportjában felbontott házasságok száma nemeként és a korcsoport népességének hányadosa. A fentiek felhasználásával a standardizált válások száma a standard súlyok és korcsoportos arányszámok szorzata összegének a fele.

A standardizált nyers válási arányszám számításánál a népesség alábbi korcsoportjait képeztük: 0–14, 15–19, 20–24, 25–29, 30–34, 35–39, 40–49, 50–59, 60 éves és annál idősebbek csoportjai.

Standardizált tisztított válási arányszám: a megjelölt népszámlálási évek kormegoszlásával súlyozott ezer 15 éves és annál idősebb házaspárra (nőre) jutó válás. Számítása: standard súlyoknak a megjelölt népszámlálás korcsoportos házaspár (női) népességét tekintettük, míg a korcsoportos arányszámok a megfelelő év adott korcsoportban, a férfiak (nők) felbontott házasságainak száma és a korcsoport házaspár (női) népességének hányadosa. A fentiek felhasználásával a standardizált férfi (női) válások száma a standard súlyok és korcsoportos nemek szerinti arányszámok szorzatának összege. A standardizált tisztított válási arányszámok számításánál a népesség alábbi korcsoportjait képeztük nemek szerint: 15–19, 20–24, 25–29, 30–34, 35–39, 40–49, 50–59, 60 éves és annál idősebbek csoportjai.

A *családi állapot* szerinti csoportosításnál az azonos neműek között 2009. július 1-je óta létesített bejegyzett élettársi kapcsolatban élők adatait a házaspár, az özvegy és az elvált bejegyzett élettársakét az özvegy, illetve elvált családi állapot kategóriák tartalmazzák.

A *gazdasági aktivitásra, foglalkozásra* vonatkozó csoportosítások a népszámlálás csoportosításait követik.

Az *iskolai végzettség* meghatározása a népszámlálás alapján készült, az iskolarendszerű oktatásban elvégzett osztályok (évfolyamok) figyelembevételével.

Ismeretlen adatok esetén, ha külön csoportot nem képeznek, illetve egyéb megjegyzés nincs, a besorolás helye a következő:

- életkoránál az előforduló legidősebb életkor, korcsoport;
- házasságtartamánál a leghosszabb házasságtartamú csoport;
- a válások gyermekszám szerinti csoportosításánál az előforduló legmagasabb gyermekszámú csoport;
- a válásoknál a férfi és a nő válásainak száma szerinti csoportosításánál az első válás.

Az *adatok területi csoportosításánál* a besorolás alapja 1955-ig az elsőfokú ítéletet kimondó bíróság székhelye, 1956-tól 1970-ig az elváltak utolsó közös állandó lakóhelye, 1971-től pedig a feleség utolsó tényleges lakóhelye. A régió, vármegye, járás, megyei jogú város, város, község szerinti besorolás – amennyiben más megjegyzés nincs – a 2023. január 1-jei közigazgatási beosztásnak megfelelően történt. Amennyiben a területi táblákhoz megjegyzést nem fűztünk, a „város” sor nem tartalmazza a főváros adatait, illetve a „város” és a „község” sorok a külföldi, a hajléktalan és az ismeretlen lakóhelyűek adatait.

Az *adatok forrása:* a 2016. évi CLV. törvény 30. §-a alapján végzett „Válási lap” című KSH-adatgyűjtés.

Élveszületés

(1.1.13., 1.3.11.–1.3.13., 4.1.1.–4.3.5. táblák)

Élveszületés: az Egyesült Nemzetek Szervezete (ENSZ) ajánlásának megfelelően olyan magzat világrajövele, aki az életnek valamilyen jelét (mint légzés vagy szív működés, illetőleg köldökzsinór-pulzáció) adja, tekintet nélkül arra, hogy mennyi ideig volt az anya méhében és mennyi ideig élt.

Nyers élveszületési arányszám: az élveszületések ezer lakosra jutó száma, év közepi népességre számítva.

Tisztított élveszületési arányszám: az élveszületések ezer szülőképes korú (15–49 éves) nőre jutó száma, év közepi népességre számítva. A korcsoportos adatoknál a viszonyítási alap az anya életkorával azonos korcsoport.

Standardizált nyers élveszületési arányszám: a megjelölt népszámlálási évek népességének kormegoszlásával súlyozott nyers élveszületési arányszám. Számítása: standard súlyoknak a megjelölt népszámlálás korcsoportos népességét tekintettük, míg a korcsoportos arányszámok, a megfelelő év adott női korcsoportjában élve született gyermekek száma és a korcsoport női népességének hányadosa. A fentiek felhasználásával a standardizált élveszületések száma a standard súlyok és a korcsoportos élveszületési arányszámok szorzatának összege. A standardizált nyers élveszületési arányszám számításánál a népesség alábbi csoportjait képeztük: 0–14 éves népesség; 15–19, 20–24, 25–29, 30–34, 35–39, 40–44, 45–49 éves női népesség; 15–49 éves férfi népesség; 50 éves és annál idősebb népesség.

Standardizált tisztított élveszületési arányszám: a megjelölt népszámlálási évek népességének kormegoszlásával súlyozott, ezer 15–49 éves nőre jutó élveszületés. Számítása: standard súlyoknak a megjelölt népszámlálás 15–49 éves korcsoportos női népességét tekintettük, míg a korcsoportos arányszámok a megfelelő év adott női korcsoportjában élve született gyermekek száma és a korcsoport női népességének hányadosa. A fentiek felhasználásával a standardizált élveszületések száma a standard súlyok és korcsoportos élveszületési arányszámok szorzatának összege. A standardizált tisztított élveszületési arányszámok számításánál a 15–49 éves női népesség öt éves korcsoportjait képeztük.

Termékenységi mutatók. Teljes termékenységi arányszám: azt fejezi ki, hogy az adott év kor szerinti születési gyakorisága mellett egy nő az élete folyamán hány gyermeknek adna életet. **Nyers (bruttó) reprodukciós együttható:** azt mutatja, hogy az adott év kor szerinti születési gyakorisága mellett egy nő az élete folyamán hány leánygyermeknek adna életet. **Tisztított (nettó) reprodukciós együttható:** azt fejezi ki, hogy az egy nőre jutó leánygyermek közül az adott év halandósága mellett hányan jutnának el a szülőképes életkorba. Ha a mutató értéke 1, az a népesség stagnálását mutatja, az 1-nél nagyobb érték szaporodást, az 1-nél kisebb érték fogyást jelent.

Élveszületési sorrend: az a szám, amely megmutatja, hogy az újszülött az anyának sorrendben hányadik élveszületettje. Többes (iker-) szülés esetén minden gyermeket születésük sorrendjében külön kell számolni.

Szülő nők átlagos életkora: az adott naptári időszakban szülő nők életkora alapján számított súlyozott számtani átlaga. A számításnál a szülő nők betöltött koréhez 0,5 évet hozzáadunk, feltételezve, hogy a szülések egyenletesen oszlanak el az adott év folyamán.

A szülő nők átlagos életkorát az élveszületési sorrend szerinti bontásban is számoljuk.

Számítása:

$$x_i = \frac{\sum_x (x + 0,5) \cdot B_{xi}}{\sum_x B_{xi}},$$

ahol

x – a nők szüléskor betöltött életkora,

B_{xi} – az adott x életkorú nők i -edik sorszámú élveszületéseinek számát jelenti.

Az 1997. évi és annál korábbi évkönyvekben közölt adatoknál az új módszerrel számolt átlagos életkor 0,5 évvel magasabb.

Eltartó: házastársi és élettársi kapcsolat esetén a férfi, gyermekét egyedül nevelő anya esetén a nő, eltartottak esetében a megélhetésükről gondoskodó magánszemély (szülő, rokon stb.) vagy intézeti eltartó.

A fejezet adatai a Magyarországon történt élveszületésekre vonatkoznak, kivéve a 4.1.16.–4.1.18. táblákat. Utóbbiak az Eurostat által 2013 óta használt „szokásos lakóhely” definíció szerint a magyarországi lakóhelyű anyák élveszületéseit tartalmazzák. Az eltérő számbavétel miatt a KSH és az Eurostat által közzétett adatok 2013-tól kismértékben eltérnek. Az Eurostat a „szokásos lakóhely” definíciónak megfelelően a Magyarország területén történt események közül a külföldi lakóhelyű anyák élveszületéseit nem veszi számításba, míg a külföldön történt, magyarországi lakóhelyű anyák Magyarországon anyakönyvezett élveszületéseit beszámítja. Az elmúlt tizenegy évben az eltérő definíciókból adódó különbség átlagos mértéke az abszolút számok esetében 2,3% volt, a nyers arányszámoknál pedig nem haladta meg a 0,4 ezrelékpontot.

Év	Az elveszületések száma		Ezer lakosra jutó éves születés	
	KSH	Eurostat	KSH	Eurostat
2013	88 689	89 524	9,0	9,0
2014	91 510	93 281	9,3	9,5
2015	91 690	92 135	9,3	9,4
2016	93 063	95 361	9,5	9,7
2017	91 577	94 646	9,4	9,7
2018	89 807	93 467	9,2	9,6
2019	88 193	93 100	9,1	9,5
2020	92 338	93 807	9,5	9,6
2021	93 039	94 003	9,6	9,7
2022	88 491	89 669	9,1	9,3
2023	85 225	87 671	8,9	9,1

A családi állapot szerinti csoportosításnál az azonos neműek között 2009. július 1-je óta létesített bejegyzett élettársi kapcsolatban élők adatait a házasság, az özvegy és az elvált bejegyzett élettársaké az özvegy, illetve az elvált családi állapot kategóriák tartalmazzák.

A gazdasági aktivitásra, foglalkozásra vonatkozó csoportosítások a népszámlálás csoportosításait követik.

Az iskolai végzettség meghatározása a népszámlálás alapján készült, az iskolarendszerű oktatásban elvégzett osztályok (évfolyamok) figyelembevételével.

Ismeretlen adatok esetén, ha külön csoportot nem képeznek, illetve egyéb megjegyzés nincs, a besorolás helye a következő:

- életkornál az előforduló legidősebb életkor, korcsoport;
- házasságtartamnál a leghosszabb házasságtartamú csoport;
- családi állapotnál férfiak esetében a nőtlenek, nők esetében a hajadonok csoportja;
- születési sorrendnél a legmagasabb értékkel rendelkező csoport;
- születéskori súlynál a 2500 grammon felüliek csoportja.

Az adatok területi csoportosításánál a besorolás alapja 1970-ig az anya utolsó állandó lakóhelye, 1971-től az anya utolsó tényleges lakóhelye. Ez a lakóhely azoknál az anyáknál, akiknek csak lakóhelyük (állandó bejelentett lakásuk) van, tartózkodási helyük (ideiglenes bejelentett lakásuk) nincs, az a közigazgatási egység, ahol az utolsó lakóhelyük van, illetve volt; azok esetében, akiknek lakóhelyük (állandó bejelentett lakásuk) mellett tartózkodási helyük (ideiglenes bejelentett lakásuk) is van, az a közigazgatási egység, ahol az utolsó tartózkodási helyük van, illetve volt. A régió, vármegye, járás, megyei jogú város, város, község szerinti besorolás – amennyiben más megjegyzés nincs – a 2023. január 1-jei közigazgatási beosztásnak megfelelően történt. Amennyiben a területi táblákhoz megjegyzést nem fűztünk, a „város” sor nem tartalmazza a főváros adatait, illetve a „város” és a „község” sorok a külföldi, a hajléktalan és az ismeretlen lakóhelyűek adatait.

Az adatok forrása: a 2016. évi CLV. törvény 30. §-a alapján végzett „Éves születési lap” című KSH-adatgyűjtés.

Magzati veszteség

(5.1.1.–5.3.4. táblák)

Magzati veszteség: a magzati halálozás és a terhességmegszakítás együtt.

Magzati halálozás: a magzatnak a születés (az anyából történő teljes kitolás vagy kihúzás) előtt bekövetkezett elhalása, függetlenül a terhesség tartamától. A halál bekövetkezésére az a tény utal, hogy a magzat nem lélegzik, vagy az élet bármely egyéb jelét, mint például a szív működését, a köldökzsinór pulzálását, az akaratlagos izmok mozgását sem mutatja. **Korai és középidős magzati halálozás (spontán vetélés, spontán abortusz):** ha a magzat az anya testétől történt elválasztás után az élet semmilyen jelét nem adta, és 24 hétig (1997-ig 27 hétig) vagy annál rövidebb ideig volt az anya testében, vagy a magzat kora nem állapítható meg, de testtömege az 500 grammot, vagy testhossza a 30 cm-t nem érte el. **Késői magzati halálozás (halvaszületés):** ha a magzat az anya testétől történt elválasztás után az élet semmilyen jelét nem adta, és a fogamzástól számított teljes 24 hétnél (1997-ig 27 hétnél) hosszabb ideig volt az anya testében, vagy a magzat kora nem állapítható meg, de testtömege eléri az 500 grammot, vagy testhossza a 30 cm-t, illetve ikerszületés esetén a magzat korától függetlenül, ha legalább egyikük élve született.

Terhességmegszakítás (művi vetélés, művi abortusz): a terhesség szándékos beavatkozással – művi úton – történő megszakítása. A magzati élet védelméről szóló 1992. évi LXXIX. törvény módosította a terhességmegszakítások engedélyezésének korábbi – 1973-tól érvényes – indokait. A törvény szerint terhesség akkor szakítható meg, ha azt az állapotos nő egészségét súlyosan veszélyeztető ok indokolja, ha a magzat orvosiilag valószínűsíthetően súlyos fogyatékos állapotban vagy egyéb károsodásban szenved, ha a terhesség bűncselekmény következménye, vagy ha az állapotos nő súlyos válsághelyzetben van, amely számára testi vagy lelki megrendülést, illetve társadalmi ellehetetlenülést okoz.

Terhességi/ magzati veszteségi/ magzati halálozási/ terhességmegszakítási arányszám: a nő életkorával azonos korcsoportba tartozó ezer nőre jutó terhességek/ magzati veszteségek/ magzati halálozások/ terhességmegszakítások száma.

Teljes terhességi/ magzati veszteségi/ magzati halálozási/ terhességmegszakítási arányszám: azt fejezi ki, hogy az adott év szerinti terhességi/ magzati veszteségi/ magzati halálozási/ terhességmegszakítási gyakorisága mellett egy nő az élete folyamán hány terhességen/ magzati veszteségen/ magzati halálozáson/ terhességmegszakításon esne át.

A családi állapot szerinti csoportosításnál az azonos neműek között 2009. július 1-je óta létesített bejegyzett élettársi kapcsolatban élők adatait a házas, az özvegy és az elvált bejegyzett élettársakét az özvegy, illetve elvált családi állapot kategóriák tartalmazzák.

A gazdasági aktivitásra, foglalkozásra vonatkozó csoportosítások a népszámlálás csoportosításait követik.

Az iskolai végzettség meghatározása a népszámlálás alapján készült, az iskolarendszerű oktatásban elvégzett osztályok (évfolyamok) figyelembevételével.

Ismeretlen adatok esetén, ha külön csoportot nem képeznek, illetve egyéb megjegyzés nincs, a besorolás helye a következő:

- életkornál az előforduló legidősebb életkor, korcsoport;
- családi állapotnál a nők esetében a hajadon csoport.

Területi adatok csoportosítása: A régió, vármegye, járás, megyei jogú város, város, község szerinti besorolás – amennyiben más megjegyzés nincs – a 2023. január 1-jei közigazgatási beosztásnak megfelelően történt. Amennyiben a területi táblákhoz megjegyzést nem fűztünk, a „város” sor nem tartalmazza a főváros adatait, illetve a „város” és a „község” sorok a külföldi, a hajléktalan és az ismeretlen lakóhelyűek adatait.

Az adatok forrása: a magzati halálozásokra és a terhességmegszakításokra vonatkozó kórházi adatszolgáltatáson alapuló adatgyűjtések.

A magzati halálozások adatainak forrása a 2016. évi CLV. törvény 30. §-a alapján végzett „Magzati halálozási lap” című KSH-adatgyűjtés, valamint a 351/2013. (X. 4.) Korm. rendelet 42. §-a alapján elrendelt „Perinatális halottvizsgálati bizonyítvány”, „Perinatális halálozási (kórszövettani) értesítő” című adatátvételek.

A terhességmegszakítások adatainak forrása a 1165. OSAP nyilvántartási számú, „B. Statisztikai adatszolgáltató lap a terhesség megszakításáról” című KSH-adatgyűjtés.

Halálozás

(1.1.13., 1.3.11.–1.3.13., 6.1.1.–6.3.15. táblák)

Halálozás: az Egyesült Nemzetek Szervezete (ENSZ) ajánlásának megfelelően az élet minden jelének végleges elmúlása az élvészületés megtörténte után bármikor, azaz az életműködésnek a születés utáni megszűnése, a feléledés képessége nélkül.

Nyers halálozási arányszám: a halálozások ezer lakosra jutó száma, év közepi népességre számítva.

Nem- és korszpecifikus halálozási arányszám: a nem és kor szerinti halálozások ezer megfelelő nemű és korú lakosra jutó száma, év közepi népességre számítva.

A 0 éves korban meghaltak arányszámait (6.1.5.–6.1.7., 6.2.2.–6.2.4., 6.2.7., 6.2.21.–6.2.23., 6.3.5., 6.3.6., 6.3.7. táblák) élvészülöttekre számítjuk.

A meghaltak átlagos életkora: az adott naptári időszakban meghaltak betöltött életkora alapján számított súlyozott számtani átlag.

Csecsemőhalálozás: az élvészületést követően az 1 éves kor betöltése előtt bekövetkezett halálozás. A halvszülött és a születésének évfordulóján meghalt gyermek nem csecsemőhalott.

Csecsemőhalálozási arányszám: ezer élvészülöltre jutó 1 éven aluli meghalt.

Tisztított csecsemőhalálozási arányszám: a csecsemőhalottakat koruk szerint csoportosítva veti össze a két év megfelelő negyedéveiben történt élvészületések súlyozott összegével.

Születés körüli (perinatális) halálozás: a késői magzati halálozás és a 0–6 napos korban történt csecsemőhalálozás (korai újszülöttkori halálozás) együtt.

Standardizált halálozási arányszám: a megjelölt népszámlálási évek, illetve az Eurostat európai standard népességének kormegoszlásával súlyozott nyers halálozási arányszám. Számítása: standard súlyoknak a megjelölt népszámlálás, illetve az Eurostat európai standard népességének ötéves korcsoportos népességét tekintettük, míg a korcsoportos arányszámok a megfelelő év adott ötéves korcsoportjában bekövetkezett halálozások és a korcsoport népességének hányadosa. A fentiek felhasználásával a standardizált halálozások száma a standard súlyok és a korcsoportos halálozási arányszámok szorzatának összege.

Az Eurostat európai standard népességének összetétele¹ a következő:

Korcsoport	Standard népesség
0–4	5000
5–9	5500
10–14	5500
15–19	5500
20–24	6000
25–29	6000
30–34	6500
35–39	7000
40–44	7000
45–49	7000
50–54	7000
55–59	6500
60–64	6000
65–69	5500
70–74	5000
75–79	4000
80–84	2500
85–	2500
Összesen	100 000

Jelen kiadványban a standardizált halálozási arányszámokat az Egészségügyi Világszervezet (WHO) korábban használt európai standard népessége helyett az Eurostat 2012. évi európai standard népességével számoltuk, ezért az értékek eltérnek a korábbi kiadványokban közöltektől.

Standardizált halandósági hányados: valamely standard népesség halálozási arányszámán keresztül fejezi ki a vizsgált népesség halandósági viszonyait. Leggyakrabban a halandóság földrajzi (területi) különbségeinek bemutatásához használjuk, és az országos népesség korszpecifikus halandóságát vesszük standard súlyoknak. Számítása: a ténylegesen megfigyelt és standard súlyokkal várható halálozások számának hányadosa, amely százalékos formában fejezi ki a vizsgált terület halandóságának eltérését az országos értéktől.

Halálok: mindazon betegség, kóros állapot vagy sérülés, amely vagy eredményezte, vagy hozzájárult a halálhoz, valamint olyan baleset vagy erőszak körülménye, amely halálos sérülést okozott.

Halálozás alapoka: a statisztikai közlésre kiválasztott halálok, amelynek meghatározása a Betegségek Nemzetközi Osztályozása (BNO) és a WHO nemzetközi szabályrendszere alapján történik.

Elvesztett potenciális életek: egy meghalt által 0–70 év potenciális élettartamból le nem élt évek száma. Az évkönyvben az elvesztett potenciális élettartamnak az érintett (70 év alatti) népesség százezer főjére vonatkoztatott nyers és standardizált rátáit közöljük. A standardizálást az Eurostat európai standard népességének korösszetétele szerint végeztük. Ez a ráta a 70 év feletti korcsoportokra 0.

Várható átlagos élettartam: azt fejezi ki, hogy a különböző életkorúak az adott év halandósági viszonyai mellett még hány évi élettartamra számíthatnak.

A várható átlagos élettartam számítási módja változott, mert míg régebben Becker–Zeuner módszerét alkalmaztuk, addig jelenleg Böckh módszerét használjuk, valamint a kiegyenlítésére negyedfokú függvényt alkalmazunk a korábban használt – kevésbé pontos – harmadfokú függvénnyel szemben.

A fejezet adatai a Magyarországon történt halálozásokra vonatkoznak, kivéve a 6.1.22.–6.1.24. táblákat. Utóbbiak az Eurostat által 2013 óta használt „szokásos lakóhely” definíció szerint a magyarországi lakóhelyű meghaltak adatait tartalmazzák. Az eltérő számbavétel miatt a KSH és az Eurostat által közzétett adatok 2013-tól kismértékben eltérnek. Az Eurostat a „szokásos lakóhely” definíciónak megfelelően a Magyarország területén történt események közül a külföldi lakóhelyű elhunytakat nem veszi számításba, míg a külföldön történt, magyarországi lakóhelyű személyek Magyarországon anyakönyvezett halálozásait beszámítja. Az elmúlt tizenegy évben az eltérő definíciókból adódó különbség átlagos mértéke az abszolút számok esetében mindössze 0,1% volt, a nyers arányszámoknál pedig nem haladta meg a 0,1 ezrelékpontot.

¹ Forrás: az Eurostat adatbázisa.

Év	A meghaltak száma		Ezer lakosra jutó halálozás	
	KSH	Eurostat	KSH	Eurostat
2013	126 778	126 677	12,8	12,8
2014	126 308	126 294	12,8	12,8
2015	131 697	131 575	13,4	13,4
2016	127 053	127 098	12,9	13,0
2017	131 674	131 877	13,5	13,5
2018	131 045	131 247	13,4	13,4
2019	129 603	129 892	13,3	13,3
2020	141 002	141 326	14,5	14,5
2021	155 621	156 131	16,0	16,1
2022	136 446	136 823	14,1	14,1
2023	128 176	128 839	13,4	13,4

A *családi állapot* szerinti csoportosításnál az azonos neműek között 2009. július 1-je óta létesített bejegyzett élettársi kapcsolatban élők adatait a házasság, az özvegy és az elvált bejegyzett élettársakét az özvegy, illetve elvált családi állapot kategóriák tartalmazzák.

A *gazdasági aktivitásra, foglalkozásra* vonatkozó csoportosítások a népszámlálás csoportosításait követik.

Az *iskolai végzettség* meghatározása a népszámlálás alapján készült, az iskolarendszerű oktatásban elvégzett osztályok (évfolyamok) figyelembevételével.

Ismeretlen adatok esetén, ha külön csoportot nem képeznek, illetve egyéb megjegyzés nincs, a besorolás helye a következő:

- életkoránál az előforduló legidősebb életkor, korcsoport;
- családi állapotnál a házasság csoportja;
- születési sorrendnél a legmagasabb csoport;
- születéskori súlynál a 2500 grammon felüliek csoportja.

Az *adatok területi csoportosításánál* a besorolás alapja 1970-ig az elhunyt személy utolsó állandó lakóhelye, 1971-től az utolsó tényleges lakóhelye. Ez a lakóhely azoknál az elhunytaknál, akiknek csak lakóhelyük (állandó bejelentett lakásuk) van, tartózkodási helyük (ideiglenes bejelentett lakásuk) nincs, az a közigazgatási egység, ahol az utolsó lakóhelyük van, illetve volt; azok esetében, akiknek lakóhelyük (állandó bejelentett lakásuk) mellett tartózkodási helyük (ideiglenes bejelentett lakásuk) is van, az a közigazgatási egység, ahol az utolsó tartózkodási helyük van, illetve volt. A régió, vármegye, járás, megyei jogú város, város, község szerinti besorolás – amennyiben más megjegyzés nincs – a 2023. január 1-jei közigazgatási beosztásnak megfelelően történt. Amennyiben a területi táblákhoz megjegyzést nem fűztünk, a „város” sor nem tartalmazza a főváros adatait, illetve a „város” és a „község” sorok a külföldi, a hajléktalan és az ismeretlen lakóhelyűek adatait.

A *halálok szerinti csoportosítás* a Betegségek Nemzetközi Osztályozása X. Revíziójának – BNO X. – részletes listája (A00–Y98) alapján készült. A visszatekintő adatokat a BNO X. revízió alapján átdolgoztuk.

A korábbi gyakorlatban a halál alapokának kiválasztása, illetve a halálokoknak a megfelelő BNO-kategóriába történő besorolása hagyományos, ún. kézi úton történt. A 2005. évi halálhirdetési feljegyzések során első alkalommal történt az automatikus, ún. gépi feldolgozásra. Ehhez az Európai Unió által ajánlott és a hazai sajátosságok figyelembevételével továbbfejlesztett programcsomagot használtuk. A módszertani váltás bizonyos változásokat eredményezett a halálhirdetési struktúrában, és egyes halálokoknál megváltoztatta az idősorok korábban kialakult irányzatát. Az internetes mellékleten található **„Változások a halálhirdetési statisztikában”** című módszertani kiegészítő a változások okairól és a lehetséges hatásokról nyújt részletes tájékoztatást.

A *balesetek* (6.1.9., 6.1.10., 6.2.18.–6.2.26., 6.2.30–6.2.31. táblák) összevonásainak BNO X. szerinti tételszámai a következők: vasúti balesetek: V05, V15, V80.6, V81, V87.6, V88.6; motorosjármű-balesetek: V02–V04, V09.0, V09.2, V12–V14, V19.0–V19.2, V19.4–V19.6, V20–V29, V30–V39, V40–V49, V50–V59, V60–V69, V70–V79, V80.3–V80.5, V86, V87.0–V87.5, V87.7, V87.8, V88.0–V88.5, V88.7, V88.8, V89.0, V89.2; egyéb járműbalesetek: V01, V06, V09.1, V09.3, V09.9, V10, V11, V16–V18, V19.3, V19.8, V19.9, V80.0–V80.2, V80.7–V80.9, V82–V85, V87.9, V88.9, V89.1, V89.3, V89.9, V98, V99, Y85; vízijármű-balesetek: V90–V94; légi jármű-balesetek: V95–V97; egyéb és külön meg nem nevezett balesetek: U12, W35–W45, W50–W52, W88–W94, W99, X34–X39, X50–X59, Y40–Y84, Y86, Y88.

2005 és 2012 között a *sérülés természetének* (6.2.28–6.2.29. táblák) besorolása a Halottvizsgálati bizonyítványon szereplő összes sérülés figyelembevételével történt, 2013-tól pedig a WHO által kiadott fő sérülés kiválasztási szabályait alkalmazzuk.

A 2020. évben azonosított új koronavírus-fertőzés (Covid19) halálhirdetési besorolására a WHO az U07.1–U10.9 BNO X. kódokat jelölte ki.

Az *adatok forrása*: a 2016. évi CLV. törvény 30. §-a alapján végzett „Halálozási lap” című KSH-adatgyűjtés, valamint a 351/2013. (X. 4.) Korm. rendelet 42. §-a által elrendelt „Halottvizsgálati bizonyítvány”, „Értesítő a Halottvizsgálati bizonyítvány módosításáról”, „Perinatális halottvizsgálati bizonyítvány”, „Perinatális halálozási (kórszövettani) értesítő” című adatátvételek.

Belföldi vándorlás

(1.3.11.–1.3.13., 7.1.1.–7.3.7. táblák)

A belföldi vándormozgalom a népesség országon belüli térbeli, földrajzi mozgását követi nyomon.

Az adatok forrása: a polgárok személyi adatainak és lakcímének nyilvántartásáról szóló 1992. évi LXVI. törvényben meghatározott lakcímbjelentési rendszer, amelyből a Belügyminisztérium Nyilvántartások Vezetéséért Felelős Helyettes Államtitkárság (BM NYHÁT) szolgáltat adatállományokat statisztikai feldolgozás céljára. A nyilvántartás megkülönböztet lakóhelyet (állandó lakcím) és tartózkodási helyet (ideiglenes lakcím).

Állandó belföldi vándorlás: az a lakóhely-változtatás, amikor a vándorló állandó lakóhelyét elhagyva, más településen lévő lakást jelöl meg állandó lakóhelyéül. A közzétett adatok esetében a korábbi lakóhelyet az „elváándorlás helye”, míg az új lakóhelyet az „odavándorlás helye”-ként tüntettük fel.

Ideiglenes belföldi vándorlás: az a településhatárt átlépő lakásváltoztatás, amikor a vándorló állandó lakóhelyét fenntartja, és új lakását ideiglenes tartózkodási helynek jelöli meg, vagy egyik tartózkodási helyéről egy másik tartózkodási helyre költözik. A közzétett adatok esetében a korábbi lakcímet az „elváándorlás helye”, míg az új lakcímet az „odavándorlás helye”-ként tüntettük fel.

Ideiglenes belföldi visszavándorlás: az a települések közötti lakásváltoztatás, amikor a vándorló tartózkodási helyét elhagyva lakóhelyére tér vissza. A közzétett adatok esetében a korábbi tartózkodási helyet az „elváándorlás helye”, míg az eredeti lakóhelyet az „odavándorlás helye”-ként tüntettük fel.

Állandó belföldi vándorlási különbözet: egy adott közigazgatási területen állandó lakóhelyet létesítők és az onnan állandó jelleggel más közigazgatási területre költözők számának különbözete.

Ideiglenes belföldi vándorlási különbözet: egy adott közigazgatási területre történő ideiglenes belföldi odavándorlás és ideiglenes belföldi visszavándorlás összegének, illetve az ugyanezen közigazgatási területéről történő ideiglenes belföldi elváándorlás és ideiglenes belföldi visszavándorlás együttes számának különbözete.

Teljes belföldi vándorlási különbözet: egy adott közigazgatási területre vonatkozó állandó és ideiglenes belföldi vándorlási különbözetek összege.

Településen belüli költözés: az adott település közigazgatási határán belüli lakásváltoztatás. Budapesten belül idetartozik mind a kerületeken belüli, mind a kerületek közötti mozgás is.

Állandó költözés: településhatáron belüli állandó lakóhely-változtatás.

Ideiglenes költözés: az a településhatáron belüli lakásváltoztatás, amikor a költöző fenntartja eredeti lakóhelyét is, de új lakcímére mint tartózkodási helyre jelentkezik be, valamint ha egyik tartózkodási helyéről egy másikra költözik, továbbá ha tartózkodási helyét megszüntetve, lakóhelyére költözik vissza.

Teljes belföldi vándorlási és teljes költözési arányszámok: azt mutatják, hogy a belső vándorlási, illetve a költözési viszonyok állandósulása esetén egy ember élete folyamán hányszor vándorolna, illetve költözne. Számításának módja: korévenként osztjuk a vándorlókat, illetve a költözők számát a megfelelő év közepi népességgel. E korévenkénti hányadosok összege adja az egy főre jutó átlagos vándorlásokat, illetve költözéseket számát. A mutató számításánál a betöltött életkort vesszük figyelembe, 89 éves korig évenként, 90 éves kortól pedig egy tízéves korcsoportot képezünk, 100 éves legmagasabb kort feltételezve. A vándorlási és a költözési arányszámokat a népesség év közepi számához viszonyítva, ezer lakosra vetítve számítjuk.

Az ideiglenes vándorlások számában az 1992. évi LXVI. törvény alapján azok is szerepelnek, akik bizonyos időtartam után nem hosszabbították meg tartózkodási helyük érvényességét, és emiatt azt automatikusan megszüntették. Ez az időtartam a 2005. évi CLXXVIII. törvény szerint 2006-tól két évről öt évre módosult. A változás hatása először 2008-ban jelentkezett. Ekkor maradt el először a 2006-ban létesített tartózkodási helyeknek a megújítás hiányában történő megszüntetése. Az 5 év után történő automatikus kivezetés hatása pedig a 2011. évi ideiglenes vándorlási adatoknál jelentkezik először.

A csoportosítások közül a vándorlók életkor szerinti adatai a születési év szerinti feldolgozás alapján készülnek.

A családi állapot szerinti csoportosításnál az azonos neműek között 2009. július 1-je óta létesített bejegyzett élettársi kapcsolatban élők adatait a házasság, az özvegy és az elvált bejegyzett élettársaké az özvegy, illetve az elvált családi állapot kategóriák tartalmazzák.

Területi adatok csoportosítása: a régió, vármegye, járás, megyei jogú város, város, község szerinti besorolás – amennyiben más megjegyzés nincs – a 2023. január 1-jei közigazgatási beosztásnak megfelelően történt. Amennyiben a területi táblákhoz megjegyzést nem fűztünk, a „város” sor nem tartalmazza a főváros adatait.

Nemzetközi vándorlás

(8.1.1.–8.3.18. táblák)

A nemzetközi vándorlási statisztika az országba bevándorlók, kivándorlók számát, valamint az itt tartózkodó, a menedékkérők, a külföldiek, az elismert menekültek és oltalmazottak, valamint a magyar állampolgárságot kapott személyek adatait tartalmazza. A nemzetközi vándorlási statisztika az adatainak előállításához adminisztratív adatforrások mellett becslési eljárásokat is alkalmaz.

Az adatok forrása: az Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság (OIF) külföldiekre vonatkozó nyilvántartásai közül a huzamos tartózkodási és bevándorlási engedélyek rendszere, a harmadik országbeli állampolgárok tartózkodási és letelepedési engedélyek rendszere, a szabad mozgás és tartózkodás jogával rendelkező külföldi állampolgárok tartózkodásra és letelepedésre jogosító engedélyeinek nyilvántartása, a menekültügyi információs rendszer, a Belügyminisztérium Nyilvántartások Vezetéséért Felelős Helyettes Államtitkárság (BM NYHÁT) személyiadat- és lakcímnnyilvántartása, valamint a Nemzeti Egészségbiztosítási Alapkezelő (NEAK) TAJ-nyilvántartása.

Magyarországra bevándorló külföldi állampolgár: az adott évben Magyarországra belépő, és a hatályos jogszabályoknak megfelelő tartózkodásra vagy letelepedésre jogosító engedélyt vagy regisztrációs igazolást kapott külföldi állampolgár.

Magyarországról kivándorló külföldi állampolgár: az a regisztrációval, vagy tartózkodásra, illetve letelepedésre jogosító engedéllyel rendelkező külföldi állampolgár, aki az adott évben Magyarországot a visszatérés szándéka nélkül elhagyta, akinek az engedély érvényessége lejárt és új engedélyt nem kért, valamint akinek az engedélyét visszavonás miatt érvénytelenítették.

Külföldi állampolgárok vándorlási különbözete: az adott évben Magyarországra bevándorló és kivándorló külföldi állampolgárok számának különbsége.

Magyarországon tartózkodó külföldi állampolgár: az a regisztrációval, vagy tartózkodásra, illetve letelepedésre jogosító engedéllyel rendelkező külföldi állampolgár, aki az adott év január 1-jén Magyarországon tartózkodott. A Magyarországon tartózkodó külföldi állampolgárok adatai 2012. január 1-jétől tartalmazzák a menekültként és oltalmazottként elismert személyek számát is. A 2018-as referenciaévtől az elismert menekültek és oltalmazottak számának meghatározása becslést is tartalmaz.

Hontalan: az a személy, akit saját joga alapján egyetlen állam sem ismer el állampolgárának.

Menedékkérő: az a külföldi állampolgár vagy hontalan személy, aki Magyarországtól nemzetközi védelmet kér. A menedékkérő jogosult arra, hogy benyújtott kérelmének vizsgálata idején Magyarországon tartózkodjon, valamint az európai uniós szabályoknak megfelelő ellátást és támogatást kapjon. A kérelmező az eljárás végén menekült-, oltalmazott- vagy befogadottstátuszt kaphat.

Menekült: az a személy, aki faji, illetőleg vallási okok, nemzetiségi vagy meghatározott társadalmi csoporthoz tartozása, avagy politikai meggyőződése miatt hazájában üldöztetést szenvedett el, vagy ilyen üldöztetéstől megalapozottan fél, jelenleg Magyarország területén tartózkodik, menekültstátusz iránti kérelmet terjesztett elő, és pozitív elbírálásban részesült. A menekültstátusz a magyar állampolgárság megszerzéséig, valamint a menekültstátusz visszavonásáig illeti meg a menekültként elismert személyt. A menekültstátuszt a menekültügyi hatóság hivatalból legalább háromévente felülvizsgálja.

Oltalmazott: oltalmazottként kiegészítő védelemben részesülhet az a személy, aki ugyan nem felelt meg a menekültkénti elismerés feltételeinek, de fennáll a veszélye, hogy származási országába történő visszatérése esetén őt súlyos sérelem érné, és nem tudja, vagy az e veszélytől való félelmében nem kívánja hazája védelmét igénybe venni. Az oltalmazottstátuszt a menekültügyi hatóság hivatalból legalább háromévente felülvizsgálja.

Befogadott: az a személy, aki az állampolgársága – hontalanoknál a szokásos tartózkodási helye – szerinti országba átmenetileg azért nem küldhető vissza, mert ott halálbüntetésnek, kínzásnak, kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmódnak vagy büntetésnek lenne kitéve, és nincs olyan biztonságos harmadik ország, amely befogadja, de nem jogosult sem menekültkénti vagy hontalankénti elismerésre, sem kiegészítő vagy ideiglenes védelemre.

A menekült-, az oltalmazott- és a befogadottstátuszt kapott személyek száma tartalmazza a jogorvoslati eljárás során státuszt kapottakat is.

Menedékes: A menedékjog az ukrainai konfliktus elől menekülőknél biztosított jogi státusz, amely védelmet nyújt Magyarországon. Menedékes státuszt kérhetnek azok az ukrán állampolgárok, akik 2022. február 24-e előtt Ukrajnában tartózkodtak, a hontalan személyek, akik szintén 2022. február 24-e előtt Ukrajnában tartózkodtak, a harmadik országbeli állampolgárok, akik 2022. február 24-e előtt Ukrajnában tartózkodtak, az ott tartózkodás jogcímének függvényében, illetve az előzőek családtagjai (házastársak, élettársak, gyermekek és azok, akiket a menedékes jogot igénylő személy tartott el). A menekült és a menedékes státuszok között időbeli különbség van, mivel amíg a menedékes státusz csak az országgyűlés által megjelölt időpontig – egy év, mely időtartam meghosszabbítható, jelenleg 2025. március 4-ig érvényes – áll fenn, addig a menekültstátusz a magyar állampolgárság megszerzésével vagy a menekültstátusz visszavonásával szűnik meg.

Magyar állampolgárságot kapott személy (honosított): aki honosítással (külföldi állampolgárként született) vagy visszahonosítással (korábbi magyar állampolgársága megszűnt) vált magyar állampolgárrá. A 2010. évi XLIV. törvénnyel módosult a magyar állampolgárságról szóló szabályozás. A törvény 2011. január 1-jétől bevezette az egyszerűsített honosítást, és lehetővé tette a magyar felmenőkkel rendelkezők számára a magyar állampolgárság megszerzését magyarországi lakóhely nélkül. Az évkönyvben szereplő táblák csak a magyarországi lakcímmel rendelkező új magyar állampolgárokat tartalmazzák. A Magyarországon állampolgárságot kapott személyek alatt csak a belföldi honosítottakat értjük.

Magyarországra bevándorló magyar állampolgár: az a magyar állampolgár, aki eddig külföldön élt/született, és letelepedési szándékkal érkezett Magyarországra (honosított bevándorló), valamint aki legalább 12 hónap külföldi tartózkodásból tért vissza (visszavándorló).

Magyarországról kivándorló magyar állampolgár: az a magyar állampolgár, aki (ténylegesen vagy tervei szerint) legalább 12 hónapra hagyja el Magyarországot.

Magyarországra visszavándorló magyar állampolgár: az a Magyarországon született magyar állampolgár, aki legalább 12 hónapos külföldi tartózkodás után tér vissza Magyarországra. A Magyarországra bevándorló magyar állampolgárok egyik csoportja.

A Magyarországon tartózkodó külföldi állampolgárok először tartózkodásra (beleértve az összevont engedélyezési eljárás keretében kiadott engedélyt is), majd letelepedésre jogosító engedélyt kaphatnak.

Tartózkodásra jogosító engedélyek: a Magyarországon tartózkodó külföldi kérelmére az idegenrendészeti hatóság tartózkodásra jogosító engedélyt adhat ki.

2007. július 1-jétől az uniós jogharmonizáció kapcsán két új idegenrendészeti törvény lépett hatályba. A 2007. évi I. törvény a szabad mozgás és tartózkodás jogával rendelkező külföldiekre vonatkozik. Eszerint az EGT országok állampolgárainak csak regisztrációs kötelezettségük van, regisztrációs igazolást kapnak. Ezen kívül a magyar vagy EGT-állampolgárok harmadik országbeli családtagjai szintén rendelkeznek a szabad mozgás és tartózkodás jogával, számukra tartózkodási kártyát állítanak ki. A 2007. évi II. törvény alapján a harmadik országbeli állampolgárok továbbra is tartózkodási engedélyre jogosultak.

Letelepedésre jogosító engedélyek: A külföldi állampolgár hosszabb idejű magyarországi tartózkodása esetén letelepedésre jogosító engedélyt kaphat. A külföldi állampolgároknak ehhez igazolniuk kell, hogy a törvény által meghatározott ideje megszakítás nélkül, jogszerűen tartózkodnak Magyarországon. Az itt-tartózkodás időtartamából felmentést kaphat az a külföldi állampolgár, aki letelepedését családgyegetítés céljából családtagként kérelmezi.

2007. július 1-jétől a szabad mozgás és tartózkodás jogával rendelkező külföldiek (EGT-állampolgárok és harmadik országbeli családtagjaik) a két új idegenrendészeti törvénynek megfelelően ötéves tartózkodás után állandó tartózkodási kártyát, míg a harmadik országbeli állampolgárok továbbra is letelepedési engedélyt kapnak.

A táblákban az *állampolgárság helyett az országneveket* használtuk.

A kivándorló külföldi állampolgárok adatait tartalmazó táblaközlőnél a volt Szovjetunióból, Csehszlovákiából és Jugoszláviából

1993 előtt belépők állampolgárságát utolsó külföldi lakóhelyük, illetve születésük helye szerint valószínűsítettük az utódállamok állampolgárságára.

Szerbián és Montenegrón 1992-ig a Jugoszláv Szövetségi Népköztársaság, 1993-tól 2003-ig a Jugoszláv Szövetségi Köztársaság értendő. 2006 júniusában Szerbia és Montenegró különvált, de 2011-ig a nemzetközi vándorlás tábláiban az adatok még együtt szerepelnek.

A *Magyarországon tartózkodó külföldiek* 2012. január 1-jei adatai a 2011. október 1-jei népszámlálás alapján korrigálásra kerültek. 2012-től a menekült- és oltalmazottstátusszal rendelkezők, 2023-tól pedig a menedékesként Magyarországon élők is ebbe a kategóriába tartoznak. A magyar állampolgárok nemzetközi vándorlására vonatkozó adatok feldolgozása 2009-ig a személyi adat- és lakcímnnyilvántartáson, 2010-ben a TAJ-nyilvántartáson alapult, míg 2011 óta mindkét adatforrás alapján történik. A bevándorló magyarok száma 2011-től kiegészült azokkal, akik külföldi lakcímmel rendelkező személyként szereztek magyar állampolgárságot, majd ezt követően létesítettek Magyarországon lakóhelyet.

A *családi állapot* szerinti csoportosításnál az azonos neműek között 2009. július 1-je óta létesített bejegyzett élettársi kapcsolatban élők adatait a házasság, az özvegy és az elvált bejegyzett élettársaké az özvegy, illetve az elvált családi állapot kategóriák tartalmazzák.

Területi adatok csoportosítása: a régió, vármegye, megyei jogú város, város, község szerinti besorolás – amennyiben más megjegyzés nincs – a 2023. január 1-jei közigazgatási beosztásnak megfelelően történt. Amennyiben a területi táblákhoz megjegyzést nem fűztünk, a „város” sor nem tartalmazza a főváros adatait.

Nemzetközi demográfiai adatok

(9.1.1.–9.1.16. táblák)

A fejezetben szereplő, Magyarországra vonatkozó adatok – az országok közötti összehasonlíthatóság érdekében – a nemzetközileg harmonizált módszertannak megfelelően számítottak, emiatt az évkönyv szakfejezeteiben publikáltaktól eltérhetnek. A fejezetben használt fogalmak a magyar adatokat tartalmazó szakfejezeteknél ismertetett fogalmaknak felelnek meg.

A nemzetközi adatok forrásai a nemzetközi szervezetek és nemzeti statisztikai intézetek alább felsorolt adatbázisai, kiadványai:

- az Eurostat adatbázisa (Eurostat, Luxemburg),
- a Világbank adatbázisa (Világbank, Washington),
- az ENSZ adatbázisa (ENSZ, New York),
- Demographic Yearbook (ENSZ, New York),
- Recent demographic developments in Europe (Európa Tanács, Strasbourg),
- a nemzeti statisztikai szervezetek weboldalai.

A táblák az adatforrásként felsorolt adatbázisok, kiadványok 2024 augusztusában elérhető legfrissebb adatai alapján készültek.